

KUTSAL KİTAP HİTABINDA LAFİZ VE MANANIN ALLAH'A AİT OLUŞU MESELESİNİN TAHLİLİ ¹

The Analysis About The Issue Of Wordins And Mana In The Divine Book Addressing Belong To Allah

Dr. Mazhar DÜNDAR

mazhardu@hotmail.com

ORCID ID : <https://orcid.org/0000-0003-4406-9686>

ÖZET

Kutsal kitaplar, peygamberlere sadece mana olarak mı yoksa hem lafız hem de mana olarak mı bildirildiği hususu hep tartışılmıştır. Kur'an'ın mana yönüyle Cenab-ı Hakk'a ait olduğu hususunda İslam âlimleri hemfikirlerdir. Ancak lafız ve mananın aidiyeti hususunda; mananın Allah'a, lafzın Hz. Peygamber'e veya Cebrail'e (a.s.) ait olması; ya da hem lafzın hem de mananın Allah'a ait olması gibi değişik görüşler ileri sürülmüştür.

İlâhî hitapta lafız-mana aidiyeti hususunda zikredilen görüşler içerisinde racih olanı, Kur'an'ın manaları gibi, lafızlarının da Allah'a ait olması, bunlarda Cebrail'in (a.s.) hiçbir müdahale ve katkısının olmaması, Hz. Peygamber'in de bu lafızları işitip ve onları İlâhî kudret ile olduğu gibi kavrayıp aktarmasıdır.

Hristiyan inancında da Kutsal Kitabın, Ruh tarafından ilham edildiği ve dolayısıyla bu kitapların asıl yazarının Tanrı olduğuna inanılmaktadır. İnsanların da, Tanrı tarafından bu yazma işinde kullanılan vasıtalar olduğu kabul edilmektedir. Bu yaklaşım Hristiyanları, literal ilham fikrine yönlendirmiştir. Bu fikre göre Mukaddes Kitap'taki tüm ifadeler; Tanrı katından yazdırılmıştır. Literal ilham düşüncesi, Yahudilikte ve de Hristiyanlıkta, asırlarca süregelen bir inanış olmuştur. Ancak, eleştirel ve edebî Kitap-ı Mukaddes çalışmalarıyla birlikte, literal ilham düşüncesi sarsılmış ve Hristiyan teolojisi tarafından, Kutsal Kitabın hem İlâhî hem de beşerî olduğu kabul edilmiştir.

Bu makalede Kur'an'ın, mevcut Tevrat ve İncil'ler den farklı olarak, İlâhî iradeyi bizzat İlâhî hitapla olduğu gibi aktarması yönüyle özel bir değer taşıdığı, lafız veya mana bakımından inşasında harici bir müdahalenin olmaması nedeniyle, İlâhî hitabın orijinal ifadesi olduğu meselesi ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, hitap, lafız, mana, kutsal.

ABSTRACT

The scriptures have always been debated as to whether the prophets are reported only as meaning or both in terms of words and meaning. Islamic scholars agree that the Quran belongs to Allah Almighty. However, different opinions have been put forward about who the word belongs to. Your meaning is to Allah, your word is Hz. Belongs to Mohammed or Gabriel; or different views such as the word and its meaning belonging to Allah.

The preferred view among the opinions mentioned in the revelation about who the word and the meaning belong to is that the words belong to Allah, as the meaning of the Qur'an, and that there is no interference by Gabriel. Hz. It is the Prophet's hearing these words and grasping them as they are.

In the Christian faith, it is believed that the Bible was inspired by Spirit, and therefore the true author of these books was God. Humans are also considered to be tools used by God in this writing work. This approach led Christians to the idea of literal inspiration. According to this idea, all the statements in the Bible; Printed on the floor of God. Literal thought has been a belief in Judaism and Christianity for centuries. However, along with his critical and literary Bible studies, the thought of literal inspiration was shaken and accepted by the Christian theology that the Bible was both Divine and human.

In this article, it will be studied that the Quran has a special value in terms of transmitting the Divine Will as it is with the Divine address, unlike the existing Torah and Bibles. Since there is no external intervention in the construction of the Quran in terms of words or meaning, the issue will be addressed as the original expression of the Divine address.

Key words: Koran, addressing, wordings, mana, divine.

¹ Bu makale, "İlahi Hitabın Karakteristiği" isimli doktora tezinden türetilmiştir. Ayrıca . Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi'nde (Van: 20-22 Aralık 2019) sunulan "Kutsal Kitap Hitabında Lafız Ve Mananın Allah'a Ait Oluşu Meselesinin Tahlili" adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir.

1. GİRİŞ

Kur'an, İlâhî kelâmî hitâbın son halkasıdır. Son İlâhî hitâp Kur'an'ın, Hakk Teâlâ katından sadece lafzen veya sadece mânâden mi, ya da hem lafzen hem de mânâden mi inzâl edildiği hususu tartışılmıştır. Öncelikle şunu ifade edelim ki, Kur'an'ın manâ yönüyle Cenab-ı Hakk'a ait olduğu hususunda İslam âlimleri hemfikirler. Ancak lafzın aidiyeti hususunda değişik görüşler ileri sürülmüştür:

- Kur'an hitâbında manânın Allah'a, lafzın Peygamber'e (sas) ait olması.
- Kur'an hitâbında manânın Allah'a, lafzın Cebrâil'e (a.s.) ait olması.
- Kur'an hitâbında hem lafzın hem de manânın Allah'a ait olması.

Resulullah'a (a.s) gelen hitaplar, aynı anda hem lafız hem de mana olmak üzere, Cebrâil (a.s.) tarafından "*Levhi Mahfuz*"dan alınıp muhafaza edilmiş, parça parça indirilmiştir.² Genele ait bu görüşün arka planında, Kurân'ın metin halinde öteden beri "*Levh-i Mahfuz*"da var olduğu kabulü de bulunmaktadır.³

Alusi'ye göre, İlâhî hitapta lafız–mana aidiyeti hususunda zikredilen görüşler içerisinde racih olanı, Kur'an'ın manaları gibi, lafızlarının da Allah'a ait olması, bunlarda Cebrâil'in (a.s.) hiçbir müdahale ve katkısının olmaması, Hz. Peygamber'in de bu lafızları işitip ve onları İlâhî kudret ile olduğu gibi kavrayıp aktarmasıdır.⁴

Genel kabule göre, Cebrâil'in (a.s.) Hz. Muhammed'e bildirdiği İlâhî hitap, hakiki ve muciz lafızlarıyla bir bütün halinde Kur'an'dır. Bu lafızlar sadece Allah'ın kelâmıdır. Ne Cebrâil'in (a.s.) ne de Hz. Muhammed'in lafızların inşa ve tertibinde bir müdahalesi söz konusu değildir. Cebrâil (a.s.) ve Hz. Muhammed telaffuz etmiş olsa da, lafızları ilk tertip eden olması nedeniyle kelâm Allah'a nispet edilir. Aynı durum beşer kelâmı için de geçerlidir. Bir söz, binlerce kişi tarafından binlerce yıl telaffuz edilse de, onu ilk defa inşa ve tertip edene nispet edilmektedir.⁵ Cebrâil (a.s.) Resulullah'a (a.s), o da muhataplarına bu hitabı tebliğde bulunmuştur. Şâyet aksi mümkün olsaydı, lafız Cebrâil'e (a.s.) ya da Hz. Muhammed'e ait olurdu ki, bu durumda Kur'an mucize olmaz ve Allah'a nispet edilmezdi.⁶

Hristiyan inancında da Kutsal Kitabın, Ruh tarafından ilham edildiği ve dolayısıyla bu kitapların asıl yazarının Tanrı olduğuna inanılmaktadır. İnsanların da, Tanrı tarafından bu yazma işinde kullanılan vasıtalar olduğu kabul edilmektedir. Ancak İlâhî hitabın lafız ve mana ilişkisi bağlamında Hristiyan din adamlarından bazılarının savunduğu; "*Kutsal Kitaptaki bütün sözlerin Tanrı tarafında dikte ettirildiği*" şeklindeki "*literal*" görüşün, ne "*Tanah*" ne de "*Ahd-i Cedid*"in içeriği tarafından desteklendiği söylenemez.

2. İLÂHÎ HİTAPTA LAFİZ MANA AİDİYETİ MESELESİ

2.1. Kur'an Hitâbında Manânın Allah'a Lafzın Resulullah'a Ait Olduğu Görüşü

Bu görüşe göre Cebrâil (a.s.), Hz. Peygamber'e (sas) sadece manâları bildirmiş, Peygamber (sas) ise, bu manâları öğrenerek Arapça olarak ifade etmiştir. Yani Kur'an hitabında manâ Allah'a, lafızlar Resûlullah'a (sas) aittir:

"(Resûlüm!) Onu Rûhu'l-Emîn (Cebrâil) uyarıcılardan olasin diye, senin kalbine indirmiştir"⁷ âyetlerinde "*senin kalbine indirmiştir*" ifadesinin geçmiş olması, bu yorum için delil olarak kabul edilmiştir.⁸

İbni Sinâ'ya (ö.428/1037) göre İlâhî hitâbın hakîkati, Yüce Allah'ın emir buyurmasıyla aklî âlemden gelen bilgilerin beşerî nefislere gizli bir şekilde ilkâ edilmesidir. Bu ilkâ durumu uyanıklık halinde ise

² Suyutî, Ebu'l-Fadl Celaledin Abdurrahman b. Ebi Bekr, *el-İtkan fi Ulumi'l-Kur'an*, Matba'atu Mustafa el- Babi el Halebi, Mısır, 1951, c. 1, s. 43.

³ Ebu Zeyd, Nasır Hamid, *İlâhî Hitabın Tabiatı*, çev. Mehmet Emin Maşalı, Ankara, 2013, s. 66, 67.

⁴ Alusi, Şihabeddin, *Ruhu'l-Me'ani fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Azim*, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, Beyrut, trs, c. 19, s. 121.

⁵ Zerkânî, Muhammed Abdülazîm, *Menâhilu'l-İrfân fi Ulûmi'l-Kur'an*, Mısır trs, c. 1. S. 41.

⁶ Zerkânî, *Menâhil*, c. 1, s. 42.

⁷ Şuara, 26/193–194.

⁸ Zerkeşi, Bedruddin Muhammed b. Abdillâh, *el-Burhan fi Ulûmi'l-Kur'an*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, Beyrut, trs. C. 1, s. 161; Zerkânî, *Menâhilu'l-İrfân*, c. 1, s. 50; Âlûsî, *Rûhu'l-Me'ani*, c. 19, s. 121.

“vahy”, uyku halinde olursa “ilham” olur. Bu bağlamda yukarıda verdiğimiz âyetlere ve “*Rûhu'l-Kuds kalbime üfledi*”; “*Sâlih kimsenin sadık rüyâsı nübüvvetin kırk altı cüzünden biridir*” hadislerine atıfta bulunmuştur.⁹

Yine Farabî (ö.950) ve İbn Sinâ'ya göre; maddeyi etkileme gücüne sahip olan peygamberler, mu'cizeler göstermenin yanı sıra melekleri de görebilir, onların sözlerini duyup dil kalıplarına dökebilirler. Fakat peygamberlerin meleği görüp ondan İlâhî hitâbı almaları duyularla alakalı olmayıp tamamen ruhânî bir durumdur. Dolayısıyla İlâhî hitâp, peygamberlerin hayal güçlerini kullanarak ortaya koydukları sembollerdir. Yani İlâhî hitâp, faal akıldan (Cebrâil) sudur eder; hitâp edilen şey de hakîkatın sembolik ifadeleridir. Faal akılla ittisalden hâsıl olan bilgiler bizatihi hakîkatın bilgisi değil, sembolik ifadeleridir. İlâhî hitâbın kaynağı faal akıl olup bu kaynağın ilk sebebe atfedilmesi ise, ancak özel bir yorumla mümkündür.¹⁰

Farabî ve İbn Sinâ'nın İlâhî hitâp hususundaki anlayışları ile Bâtînî-İsmailî müelliflerin bu konuyla ilgili görüşleri arasında bir paralellik bulunmaktadır.¹¹ Nitekim İbn Teymiyye (ö.728/1328), Farabî ve İbn Sinâ ile Muhyiddîn İbnü'l-Arabî (ö.638/1240) gibi birtakım tasavvuf ehlinin Bâtîniyye grubuna dâhil olduğunu ifade etmiştir.¹²

Gazzâlî (ö.505/1111) ise; “*Bâtîniyye*”den aktarılan görüşlerin, filozofların anlayış tarzına yakın olduğu tespitinde bulunmuş ve onların İlâhî hitâp tasavvuru hakkında kısaca şunları söylemiştir: “*Bâtîniyye-İsmâiliyye*”ye göre Cebrâil (a.s.), herhangi bir cisimden oluşan ve somut olarak yukarıdan aşağıya inen bir varlık olmayıp, faal akıl ve onun sembolüdür. Kur'an ise, Cebrâil (a.s.) olarak bilinen faal akıldan feyzân eden bilgilerin, Hz. Muhammed tarafından lisana dönüştürülmesinden ibarettir. Dolayısıyla Kur'an'a “*Kelâmullah*” denilmesi mecâzîdir. Cenab-ı Hakk tarafından Cebrâil (a.s.) aracılığıyla Resulullah'a (sas) aktarılan bilgiler, birer soyut manâdır, yoksa ibarelerden oluşan lafız şeklinde değildir.¹³

İmâm Mâturidî (ö.333/944) de, Kur'an hitâbında lafzın Hz. Peygamber'e (sas) ait olduğu şeklindeki görüşün savunucuları olarak “*Bâtîniyye*” diye adlandırdığı çevrelere işaret etmiştir. İmâm Mâturidî'ye göre “*Bâtîniyye*”nin bu konudaki görüşleri şu şekildedir: Kur'an, Resûlullah'a (sas) okuduğumuz şeklindeki metin lafızları olarak değil, kalbe ilham şeklinde gelmiş ve daha sonra Resûlullah (sas) tarafından Arapça lafızlara dönüştürülmüştür. Yani Kur'an, Resûlullah'a (sas) dilsel özellikten bağımsız ve sadece mana olarak nazil olmuş, Resûlullah (sas) ise, İlâhî hitâbı kendi diliyle Arapça ifade kalıplarına sokmuştur.¹⁴

Şâyet İlâhî hitâp Resûlullah'ın (sas) kalbine sadece manâ olarak indirilmiş olsaydı, o durumda Cebrâil'e (a.s.) bile ihtiyaç kalmayacaktı. Oysa İlâhî hitâbı Resûlullah'a (sas) bildiren Cebrâil (a.s.) olduğu ve Cebrâil'in (a.s.) Resûlullah'a (sas) Kur'an-ı Kerim'i yaklaşık yirmi küsur senede bölümler şeklinde getirerek okumuş olduğu hususundaki âyetler ile bu fikrin telif edilebilmesinin pek mümkün olmadığını ifade edebiliriz.

İlâhî hitâbın bir rûh ya da mânen Hz. Peygamber'in (sas) mübârek kalplerine inzâl edildiği ve Cebrâil'in (a.s.) haricî mevcudiyetinin olmadığı görüşü, cumhurun kanaatine aykırıdır. Zira cumhurun kanaati, hitâbın doğrudan değil, tamamının Cebrâil (a.s.) aracılığıyla Resûlullah'ın (sas) mübârek kalplerine bölümler şeklinde inzâl edildiği şeklindedir.¹⁵

⁹ İbn Sinâ, Ebû Ali Huseyn b. Abdillâh, *Risâle fi'l-Fi'l ve'l-İnfîâl*, Matbaatu Cem'iyeti Dairati'l-Maarifi'l-Osmaniye, Haydarabad, 1353, s. 3–4. Hadisler için bkz. Aclunî, İsmail b. Muhammed, *Keşfu'l-Hafa*, Dâr İhyai't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, trs. C. 1, s. 231; Buhârî, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail, *Sahîhu'l-Buhârî*, Çağrı Yay. İstanbul, 1992, Ta'bir, 26; Müslim, Ebu'l-Hüseyn b. el-Haccâc el Kuşeyri, *Sahîhu Müslim*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Çağrı Yay. İstanbul, 1992, Rüyâ, 8; Tirmizî, Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ b. Sevra, *Sunenu't-Tirmizî*, Çağrı Yay. İstanbul, 1992, Rüyâ, 1; Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî, *es-Sünen*, İstanbul, Çağrı Yay. 1981, Edeb, 96.

¹⁰ Bkz. Işık, Aydın, *Bir Felsefe Problemi Olarak Vahy ve Mu'cize*, Elis yay. Ankara, 2006, s. 99–112; Okumuş, Mesut, *Kur'an'ın Felsefi Okunuşu: İbn Sinâ Örneği*, Araştırma yay. Ankara, 2003, s. 172–180.

¹¹ Bâtînî-İsmailî anlayışa göre: “*Nebî küllî akıldan taşan manâları kutsî gücü sayesinde alarak zahirî bir kelâma dönüştürür ve insanlara bildirir.*” Bkz. Deylemî, Muhammed b. Hasan, “*Beyânü Mezhebi'l-Bâtîniyye ve Bulânuhu*”, İrşad yay. İstanbul, 2008, s. 35–36.

¹² İbn Teymiyye, Takiyuddîn Ahmed b. Abdulhalîm *Der'u Teârûzi'l-Akl ve'n-Nakl*, nşr. Muhammed Reşâd Salîm, Riyad, 1991, c. 1, s. 10–11.

¹³ Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed, *Fedâihu'l-Bâtîniyye*, nşr. Abdurrahmân Bedevi, Mektebetü'l-Arabiyye, Kahire, 1964, s. 40–41.

¹⁴ Mâturidî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd, *Te'vilâtu Ehli's-Sünne*, thk. Fatma Yûsuf el-Haymî, Muessesetu'r-Risâle, Beyrut, 2004, c. 3, s. 541.

¹⁵ Ayetler için bkz. Bakara, 2/97; Nahl, 16/2; Şuara, 26/192–195; Mûmin, 40/15; Necm, 53/4–5; Kadir, 97/4.

Kur'an-ı Kerîm'in sadece mânen evvela Hakk Teâla tarafından Cebrâil'e (a.s.), sonra da Resûlullah'ın (sas) mübârek kalplerine inzâl edildiği; Kur'an'da yer alan harflerin, Resûlullah'ın (sas) nefsinden doğduğu şeklindeki görüş; Kur'an cihetiyle desteklenmesi pek mümkün olmayan bir iddiadır. Aynı zamanda Kur'an'ın rûhuna da aykırıdır. Şâyet bu görüşü kabul edersek, o durumda Kur'an için “*Cenâb-ı Hakk'ın mu'cizevî kelâmıdır*” diyebilir miydik?

Cebrâil (a.s.) aracılığıyla takriben yirmi küsur sene zarfında Resûlullah'a (sas) indirilenlerin hepsi hakikat olup “*mu'cizevî*” Kur'an olduğunu söyleyebiliriz. Resûlullah'a (sas) vahyederken ses ve söz, Cebrâil'e (a.s.) ait olup, naklettikleri ise, sadece Allah kelâmıdır. Yüce Allah onu önce “*levh*”de takdir etmiş, Cebrâil (a.s.) ve Resûlullah (sas) da Hakk Teâla'dan almış oldukları şekliyle muhatap aldıkları kimselere okumuşlardır. Cebrâil (a.s.) ve Resûlullah'ın (sas), almış oldukları İlâhî hitâbın terkip ve düzeninde herhangi bir müdahale durumları söz konusu olmamıştır. Bundan dolayı Kur'an-ı Kerîm, bizlerin hakikat sırlarına vakıf olamayacağımız mahiyeti ve bizlere âşikâr haldeki bütünlüğüyle İlâhî kelâmıdır. Bu sebep ve gerekçelerle Hakk Teâla'ya nispeti mümkündür.¹⁶

Şâyet Kur'an'ın Allah tarafında sadece manâ olarak Cebrâil (a.s.) aracılığıyla Resûlullah'ın (sas) kalbine “*inzâl*” edildi, sonra Resûlullah'ın (sas) lafızlarıyla sunuldu dersek, o halde sünnet hitâbını nereye koyacağız? Çünkü biliyoruz ki, sünnet hitâbını Kur'an hitâbından ayıran hususiyet; onun manâsının Allah'a, lafızlarının ise Resûlullah'a (sas) ait olmasıdır. Oysa Kur'an hitâbı, lafız ve manâ olarak Allah' aittir.

Yine Kur'an'ın lafız olarak da mu'cize kabul edilmesi, lafzının Allah'a ait olmasını gerekli kılmaktadır.¹⁷ Nitekim Hz. Peygamber'in (sas) kendine ait sözlerinde Kur'an'daki fesahat ve belagat derecesi yoktur. Şâyet Kur'an'ın lafızları beşere ait olsaydı, ne kendisiyle meydan okunurdu ne de hadislerden bir farkı kalırdı. Muaraza da mümkün olurdu. Oysa lafızları Hz. Peygamber'e (sas) ait olan İlâhî hitâplar, hadis kategorisinde değerlendirilmektedir. Hz. Peygamber'in (sas) Allah Teâlâ'ya izafe ettiği ve Allah'ın kelâmını kendi lafzıyla rivâyet ettiği sözler “*kudsi hadis*” denilmektedir.¹⁸ Ancak kudsi hadis ile Kur'an arasında pek çok farklar mevcuttur.¹⁹

Kur'an-ı Kerîm, hem lafzen hem de mânen Hakk Teâlâ'nın muciz kelâmıdır. Hakk Teâla, Kur'an'ın elfazıyla tehattide bulunmuştur. Resûlullah'ın (sas), yine İlâhî hitâp ile sadece manâ olarak alıp fakat kendi ifadeleriyle sarf ettiği sözlerin Kur'an elfazı ve nazmıyla olan üslup farklılığı, bunun en açık delili olmaktadır.

2.2.Kur'an Hitâbında Manânın Allah'a Lafzın Cebrâil'e (a.s.) Ait Olduğu Görüşü

Bu görüşe göre, Cebrâil'e (a.s.) sadece manâ bırakılmış, o da bu manâları Arapça lafızlarla dile getirmiştir. Gök ehli de onu Arapça olarak okuyordu ve Cebrâil (a.s.) onu daha sonra aynen indirmiştir.²⁰ Cenab-ı Hakk'tan gelen bu manâlar, elçi melek tarafından ifade kalıplarına dökülmek suretiyle insan düzeyine indirildiği için; “*Kerim elçinin sözü*”²¹ olarak nitelendirilmiştir.²²

İlâhî hitâbın “*lafız-manâ aidiyeti*” hususunda büyük önem arz eden ve Kur'an'da iki âyette geçen; “*şerefli elçinin kavlı*” ifadesiyle Kur'an'ı bir “*kavl*” olarak şerefli elçiye nispet etmektedir: “*Hiç şüphesiz o (Kur'an), çok şerefli bir elçinin kavlidir.*”²³ Çünkü Yüce Allah burada: “*O Kur'an, bir meleğin veya nebînin kavlidir*” dememiş bilakis; “*şerefli bir elçinin kavlidir*” demiştir. Böylelikle

¹⁶ Zurkânî, *Menâhilü'l-İrfan*, c. 1, s. 50.

¹⁷ Zurkânî, *Menâhilü'l-İrfan*, c. 1, s. 51.

¹⁸ el Kattân, Mennâ Halil, *Ulûmu'l-Kur'an*. trc. Arif Erkan, Timaş Yay. İstanbul, 1997, s. 40.

¹⁹ Bu farklardan en önemlileri şunlardır: a. Kur'an, Yüce Allah'ın, Hz. Peygamber'e (sas) lafzıyla beraber vahyettiği kelâmıdır. Onunla meydan okumuş ve o bir mu'cizedir; kudsi hadis ile meydan okuma ve i'caz vâkı olmamıştır. b. Sadece Kur'an Allah'a nisbet edilip “*Allah şöyle buyurdu*” denilir. Kudsi hadis, kimi zaman inşa nisbetiyle Allah'a, kimi zaman da ihbar nisbetiyle Hz. Peygamber'e (sas) izafe edilir. c. Kur'an'ın tümü tevatür yoluyla nakledilmiş ve sübutu katidir. Kudsi hadisler genelde ahad haber olup sübutu zanni, bazen sahih, bazen hasen veya zayıf olabilir. d. Kur'an'ın tilavetiyle ibadet olunur. Kudsi hadisle ibadet edilmez. e. Kur'an, lafız ve manâ bakımından Allah'tandır. Kudsi hadislerin manâsı Allah'a, lafızları ise Hz. Peygambere aittir. Bkz. el Kattân, *Ulûmu'l-Kur'an*, s. 41.

²⁰ Zerkeşi, *el-Burhân*, c. 1, s. 161; Zurkânî, *Menâhilü'l-İrfan*, c. 1, s. 42; Suyûtî, *el-İtkân*, c. 1, s. 43; Âlûsî, *Rûhu'l-Me'anî*, c. 19, s. 121.

²¹ Hakka, 69/40; Tekvir, 81/19.

²² Ateş, Süleyman, *Çağdaş Tefsir*, c. 10, s. 47.

²³ Hakka, 69/40; Tekvir, 81/19.

“elçî”nin, Kur'an'ı kendisiyle gönderenin habercisi olduğunu; dolayısıyla gönderen tarafından tebliğde bulunulduğu anlaşılmış olmaktadır.²⁴

Yine bu iki âyette geçen kavlin nisbet edildiği şerefli elçi ve söz konusu nisbetin mahiyeti hususunda âyetlerin bağlamı, bize en önemli dayanak olacaktır. Hâkka Sûresi'nde Kur'an'ın: “*şerefli bir elçinin sözüdür*” ifadesinin hemen akabinde, onun bir şair veya kâhin sözü olmadığı belirtilirken²⁵ burada şair ve kâhin düşüncesinin karşılığında, kastedilenin Hz. Muhammed olma ihtimali düşünülebilir.²⁶

Tekvîr Sûresi'nde ise, Kur'an şerefli elçiye nisbet edilir ve elçi hakkında: “(O elçi,) *güçlüdür, Arşın sâhibi (Allâh) katında yücedir. Orada (kendisine) itaat edilen, güvenilen (bir elçi)dir*”²⁷ değerlendirmesinde bulunur. Ardından İlâhî hitâbı alan ve bu hitâbı tebliğ eden Hz. Muhammed'in iddia edildiği gibi deli olmadığı²⁸ belirtildikten sonra, Cebrâil'i (a.s.) görmesinin bir yanılgı değil, gerçek olduğu anlatılır.²⁹ Burada da şerefli elçi: “*Kur'an, kovulmuş şeytanın sözü değildir*”³⁰ âyetiyle iddianın alternatifi olarak sunulmuştur ki o da Cebrâil (a.s.) dir.³¹

“*Şerefli elçinin sözü*” ifadesinden Hakka Sûresi'nde, şair ve kâhin düşüncesinin karşılığında Hz. Muhammed'in olma olasılığından söz etmiştik. Tekvir Sûresi'nde ise, yine bağlama uygun olarak şeytana mukabil olarak bir beşer'in değil de Cebrâil'in (a.s.) kastedilmiş olması muhtemeldir. O halde Kur'an, Allah'ın “*kelâm*”ı olmakla birlikte hem Hz. Muhammed'in hem de Cebrâil'in (a.s.) “*kavl*”i olmakla nitelenerek sonuçta üç özneye nispet edilmiş olmaktadır.³²

Diyebiliriz ki, İlâhî kelâm olması hasebiyle Kur'an, inşa açısından Allah'tan başkasına isnat edilemez. O halde Cebrâil (a.s.) veya Hz. Muhammed'e (sas) “*kavl*”in nisbet edilmiş olması, inşaî oluştan farklı bir mahiyettedir. Buradaki izafet, inşa dışında tebliğ veya teşrif maksatlı kullanılmış olabilir. Yani lafız ve manâ olarak Allah'a ait olan kelâm, tebliğ ve taşıyıcı görevlerini gerçekleştirmeleri nedeniyle, Cebrâil'e (a.s.) ve Hz. Peygamber'e (sas) izafe edilmiştir.³³

Yukarıdaki açıklamalar neticesinde, Kur'an hitâbındaki lafızların inşasında Cebrail'in (a.s.) bir rolünün olmadığını söyleyebiliriz. Cebrail (a.s.) ve Resûlullah (sas), bu hitâp sürecinde sadece elçilik görevini ifa etmiştir.

2.3. Kur'an Hitabında Hem Lafzın Hem De Mananın Allah'a Ait Olduğu Görüşü

Mushaflarımızda yazılmış olan İlâhî kelâm, “*Levh-i Mahfuz*”dakinin aynısıdır. “*Levh-i Mahfuz*”daki mevcudiyeti farklı olsa bile, yazılan şey yani İlâhî hitap hiçbir değişikliğe uğramamıştır.³⁴ Lafızların Allah'a ait olmasını zorunlu kılan önemli bir gerekçe, bir sözü ortaya koyanın o sözü kendi bilgi ve iradesine göre düzenleyeceği gerçeğidir. Kurân'ın da, hem lafzen hem de mana bakımından inşasında harici bir müdahalenin olmaması nedeniyle, İlâhî hitabın orijinal ifadesidir.³⁵

İzutsu, bu konuda İbn Haldun'un da görüşlerine yer vererek şöyle demiştir: “*Bizzat Yüce Allah, aynı metinde Hz. Muhammed'e, vahyi koruma ve onu Hz. Muhammed'in kalbinde toplama işinin kendisine ait bulunduğunu, Hz. Muhammed'e düşen işin, sadece vahyin bitmesini bekleyip, onu sakın bir şekilde dinlemek olduğunu söylemektedir. İşte İslâm'a göre bu durum, Kur'an 'ın mucize oluşunun sebeplerinden biridir. Bu durum meşhur "İcazu'l-Kur'an" meselesini ortaya çıkarmıştır. İbn Haldun*

²⁴ Çağıl, Necdet, *İlâhî Kelâmın Tabiatı*, İnsan yay. İstanbul, 2003, s. 78.

²⁵ Hakka, 69/41-42.

²⁶ Bkz. Çağıl, Necdet, *İlâhî Kelâm*, s. 65-69; Öge, Sinan, *İlâhî Kelâmın Yapısı*, İnsan Yay. İstanbul, 2008, s. 214.

²⁷ Tekvir, 81/20, 21.

²⁸ Tekvir, 81/22.

²⁹ Tekvir, 81/23.

³⁰ Tekvir, 81/25.

³¹ Çağıl, Necdet, *İlâhî Kelâm*, s. 65-69.

³² Öge, Sinan, *İlâhî Kelâm*, s. 215. “*Kavl- kelâm*” ilişkisi bağlamında “*kavl*”; “*kelâm*” için delalet edici bir unsur olmaktadır. Dolayısıyla bir söz, onu inşa edenden nakledilmesi halinde, nakledene “*kelâm*” olarak nispet edilemez; ancak “*kavl*” olarak nisbet edilebilir. Bkz. Râğib el-İsfahânî, Ebû'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed, *el-Müfredât fî Garîbî'l-Kur'an*, Dâru'l-Marife Beyrut, trs. s. 415-516. Bu durumda “*kelâm*”, bir manâ ifade ediş bakımından kendi başına yeterli iken; “*kavl*” ise, mutlak manâda bu özelliğe sahip değildir. “*Kelâm*”ın aksine “*kavl*”, ister tam ister noksan olsun, lisanın dediği her lafza, tertip üzerine yapılan her konuşmaya ad olabilmektedir. Bkz. İbn Manzûr, Ebû'l-Fadl Cemaluddîn Muhammed, *Lisânu'l-Arab*, Dâru Sadr, Beyrut, trs. c. 11, s. 572.

³³ İbn Teymiyye, Takiyuddîn Ahmed b. Abdulhalim *Muvâfakâtu Sahihî'l-Menkûl li Sarihi'l-Ma'kûl*, Beyrut, 1985, c. 1, s. 194.

³⁴ Bakillânî, Ebu Bekr Muhammed b. et-Tayyib, *el-İnsaf fî Ma Yecibu'l-rikaduhu ve La Yecuzu'l-Cebli Bih*, thk. Muhammed Zahit el- Kevseri, Kahire, 1963, s. 93.

³⁵ İzutsu, Toshihiko, *Kur'an'da Allah ve İnsan*, çev. Süleyman Ateş, Kevser Yay. Ankara, trs, s.143.

*meseleyi şöyle açıklıyor: Kur'an eşsiz bir yer işgal eder ve bütün İlâhî kitaplar arasında tektir. Çünkü Kur'an, İlâhî hitabın esas şeklidir. Hâlbuki Hz. Musa ve Hz. İsa, Tevrat ve İncil'i mana olarak aldılar ve normal durumlarına döndükten sonra aldıkları o manaları kendi sözleriyle anlattılar... Çünkü Eski Ahd'in büyük bir kısmı profesyonel yazarların eseridir. Onun için Kur'an müstesna, göksel kitapların hiç biri "taklid edilmezlik" vasfına sahip değildir."*³⁶

Cebrâil'in (a.s.) veya Hz. Muhammed'in, Yüce Allah'ın bilgi ve iradesini tam anlamıyla lafza dökebilmeleri mümkün değildir. Böyle bir şeyin gerçekleşmesi varsayılabilir, o durumda ortaya konan söz, Allah'a ait olmayacaktır. Bu nedenle bir söz, onu ilk defa tertip edenden başkasına nispet edilemez. O halde İlâhî hitabın inşası açısından onun Cebrâil'e (a.s.), Hz. Muhammed'e veya bir başkasına izafeti mümkün değildir.³⁷ Çünkü Yüce Allah; *"İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman ve onların da (üzerinde) düşünceleri için sana bu Kur'an'ı indirdik"*³⁸ buyurarak kendisine indirileni olduğu gibi aktararak manalarını açıklamasını emretmiştir. Bu nedenle Hz. Peygamber'in kelime ve harflerin özünde bir değişiklik yapmasının pek mümkün olmadığını söyleyebiliriz.

Yüce Allah, Hz. Peygamber'e "vahiy" ve "inzal" edilen Kur'an-ı Kerim'in Arapça olduğunu vurgulamıştır.³⁹ Ayrıca: *"Biz onu Arapça bir Kur'an kıldık"*⁴⁰ âyetiyle de, lafzî yönden Kur'an'ın önceden Arapça kılınmışlığından söz edilmektedir. Çünkü mananın herhangi bir dile tahsis edilemeyeceği açıktır. Bu durumda takdir edilir ki, kılınmışlık mana için değil ancak lafızlar için söz konusu olabilir. Böylece Kur'an'ın indirilmeden önceki "Arabî" olması vasfıyla; manasının İlâhî olup, lafzının Peygamber (sas) bağlamıyla beşerî oluş ihtimali, imkânsız kılınmıştır.⁴¹

O halde İlâhî hitap olan Kur'an, Cebrâil (a.s.) aracılığıyla; *"Apaçık Arap lisanı ile"*⁴²; *"Okuma parçalarına ayrılmış olarak"*⁴³ bölümler halinde okunarak indirilmiş; *"Arapça bir Kur'an olarak"*⁴⁴ Arapça lafzı, bu dille oluşturulmuş mucizevî nazmıyla ve o nazımın içerdiği belîğ manasıyla İlâhî kelâmdır diyebiliriz.

İlâhî hitap sırasında okunan, mana olmayıp; manayı en belîğ şekliyle dile getiren onun nazımıdır. Öyleyse Kur'an-ın, Resulullah'ın (a.s) mübârek kalplerine; dilden, ifadeden ve nazımdan soyut halde, sadece mânen inzal edildi denilmesi doğru bir yaklaşım değildir. Arapça da, İlâhî kelâmın anlamına uygun, mucizevî şekilde nazımının oluşturulduğu lafzını oluşturmaktadır. Bu sebeple diyebiliriz ki Kur'an; Arapça lafzıyla, nazmıyla ve de manasıyla bir bütün olarak inzal edilmiş İlâhî hitaptır. Saydığımız unsurların hepsi Kur'an'ın hususiyetlerindendir. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim mucizdir ve kıraatıyla ibadetler yapılabilir. Bu unsurlardan birisinin eksik olduğu söz, İlâhî olma niteliğini koruyamayacağından dolayı "Kur'an" sayılamaz.

İlâhî hitabın dilsel formata dönüşümünü dahi Allah bizatihi kendisine nispet ederek, Hz. Peygamber'in ancak kendisine okunana tabi olmasından başka bir rolünün olmadığını ifade etmiştir. Yani Hz. Muhammed'in İlâhî hitabın yapıldığı esnada, inen hitabı telaffuz etme çabası dahi yasaklanmıştır. Aşağıdaki âyetler, Cebrâil'in (a.s.) Resulullah (a.s) ile iletişim sağladığı İlâhî hitabın mahiyeti hususunda bizlere önem arz eden bilgiler içermektedir: *"(Ey Muhammed!) Onu (vahiyi) çarçabuk almak için dilini kıvılda. Şüphesiz onu toplamak ve okumak bize aittir. O hâlde, biz onu okuduğumuz zaman, onun okunuşuna uy. Sonra onu açıklamak da bize aittir."*⁴⁵

İlâhî hitap inerken Hz. Peygamber, onu acele bir şekilde almaya çalışır, bu sebeple onu hıfzetme arzusu ve unutma endişesiyle dilini ve dudaklarını hareket ettirmiştir.⁴⁶ Resulullah'ın (a.s) bu şekilde davranmasının sebebi, İlâhî hitabın objektifliğini bozmadan olduğu gibi aktarmakla yükümlü

³⁶ İzutsu, *Allah ve İnsan*, s. 170, 171

³⁷ Zerkani, *Menâhil*, c. 1, s. 43

³⁸ Nahl, 16/44

³⁹ Bkz. Yuuf, 12/2; Ra'd, 13/37; Zümer, 39/28; Fussilet, 41/3, 44; Şura, 42/7.

⁴⁰ Zuhur, 43/3.

⁴¹ Keleş, Ahmet, *"Sünnet Vahiy İlişkisi"*, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1999, c. 1, s. 160.

⁴² Nahl, 16 /103; Şura, 26/195

⁴³ İsrâ, 17 /106.

⁴⁴ Yusuf, 12 /2.

⁴⁵ Kiyame, 75/16-19.

⁴⁶ Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Carullah Mahmud b. Ömer, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzil ve Uyûni'l- Ekâvîl fi't- Te'vîl*, Beyrut trs, c. 4, s. 191; Ayrıca bkz. Buhârî, *Sahih*, Bed'u'l-Vahiy, 1; Bakillanî, *İnsaf*, 98.

olmasından kaynaklanmaktadır.⁴⁷ Bu durum, peygamberlik iddiasından önce veya sonra kelâmı takip etme noktasında Hz. Muhammed'in bir âdeti değildi. Zaten Araplarda da böyle bir alışkanlık yoktu. Çünkü onlar, ifade edecekleri sözleri içlerinde düzenler ve hazırlıyorlardı. O halde Kur'an'ın lafızları şâyet Resulullah'a (a.s) ait olsaydı, İlâhî hitabı alma hadisesi, kendi kelâmı gibi ve Arapların kelâmına uygun tarzda, yani alışlagelen şekilde cereyan ederdi.⁴⁸ Ayrıca hadis kaynaklarında geçen ve Hz. Peygamber'in Kur'an'ı her yıl Ramazan ayında bir defa Cebrâil'e (a.s.) arz etmiş olduğu bilgisi⁴⁹ de, Kur'an'ın manası gibi lafızlarının da İlâhiliğine ve yukarıdaki âyette de ifade edildiği gibi; Hz. Muhammed'e bu şekilde öğretildiği ve sürekli bir şekilde kontrol altına alınıp pekiştirildiğini göstermektedir.

Yine şu âyet-i kerime de, İlâhî hitabın mahiyeti hakkında bize önemli bilgiler sunmaktadır: "*Sana vahyedilmesi tamamlanmadan önce Kur'an'ı okumakta acele etme.*"⁵⁰ Resulullah (a.s) da, bu tür uyarılara mahal vermeden hitap bildiriminde, kendinden emin bir şekilde, Cebrâil'in (a.s.) okumuş olduğu vahiyleri can kulağıyla dinlemektedir. Bir başka âyette Yüce Allah, Hz. Peygamber'in, kalbine hitap edilenleri asla unutmayacağını garanti etmektedir: "*Sana Kur'an'ı okutacağız ve sen onu unutmayacaksın.*"⁵¹ Bu âyetlerden anlaşılıyor ki Cebrâil (a.s.), Hakk Teâlâ'nın indirilmesini istediği ve onayladığı âyetleri, Resulullah'a (a.s) hitap durumunda Arapça olarak kelimesi kelimesine okumuştur. Hitap sahibinin iradesiyle okunan her bölüm, Resulullah'ın (a.s) hafızasında lafız, mana, nazım ve beyan olarak cem edilmiştir.

İlâhî hitap sürecinde, Resulullah'a (a.s) saniyeler veya dakikalar içerisinde onca âyetler bildirilirken, O da hata ve ilave yapmaksızın aynen ashabına aktarmıştır. Ümmi bir insana, yazı önüne konulup okutturulmaya çalışılsa, o kimse ilk planda telaffuz etmekte sıkıntılar çekecek, belki de pek çok hatalı okuyuşlar yapacaktır. Bu tabii hal, ümmi vasfı sebebiyle Resulullah (a.s) için de mümkündür. Bunların yanı sıra, bir de Resulullah'a (a.s) gelen âyetler arasında, o günün Arapçasında yaygın kullanılmayan veya farklı dil ve lehçelerden olduğu sanılan kelimelerin bulunmasına rağmen, O'nda böyle bir telaffuz hatası ve sıkıntısı da görülmemiştir.

İşte bu önemli hususiyetleri göz önünde bulundurarak diyebiliriz ki İlâhî hitap, sadece mana olarak değil, metni ile birlikte telaffuzunun da Cebrâil (a.s.) tarafından Arapça olarak Resulullah'a (a.s) okunması şeklinde gerçekleşmiştir. Resulullah'ın (a.s) onca metni bu kadar kısa süre içerisinde gizli ve hızlı bir şekilde ve de hatasız olarak almasını, günümüz teknolojik imkânlarında ses, veri, görüntü vs. kayıtlarını dikkate aldığımızda anlaşılmasının ya da kabul edilebilir olmasının kolay olduğunu söyleyebiliriz.

Öte yandan Yüce Allah'ın, İlâhî kelâmını hangi lafız ve mana ile ifade etmesi gerektiğini en iyi bilip ve tercihini o yönde kullanacağını düşündüğümüzde, Kur'an'ın mana ve lafız olmak üzere her iki yönüyle de İlâhî olduğu sunucuna varılacaktır. Aslında sadece anlamsal olan bir şeye tam olarak kelâm demenin zorluğunun yanı sıra, lafızdan bağımsız bir mananın aktarımının da ne denli zor ve mümkün olabileceği de ayrı bir sorundur. Böyle bir intikal mümkün olsa bile, İlâhî hitap olan Kur'an'ın melek veya peygamber tarafından lafızlara büründürülmesi ciddi bir takım semantik ve epistemik kırılmalara neden olabilir. Aynı şekilde Kur'an hitabının lafız ve mana açısından farklı öznelere hamledilmesi, onun İlâhî kelâm olduğu düşüncesine de gölge düşürebilir. Dolayısıyla Yüce Allah, hangi mananın hangi dilde, hangi lafızlarla karşılandığını mükemmel bir şekilde bildiğine göre, kelâmının lafızlandırılmasını bir takım kırılmalara neden olabilecek tarzda, başka öznelere havale etmesi pek anlamlı görünmemektedir. Nitekim İlâhî kelâmın lafız ve mana halinde Cenab-ı Hakk'a ait olmasının önünde hiçbir mani de olmadığına göre, başka varlıklara lafız veya mananın atfedilmesinin gereksiz olduğu söylenebilir.

⁴⁷İzutsu, *Allah ve İnsan*, s. 228.

⁴⁸Draz, Muhammed Abdullah, *en-Nebeu'l-Azim*, Daru'l-Kalem, Kuveyt, 1970, s. 25.

⁴⁹Buhârî, *Sahih*, Fedailu'l-Kur'an, 7; Müslim, *Sahih*, Fedailu's-Sahabe, 15.

⁵⁰Taha, 20/114

⁵¹A'la, 87/6

2.4. Kitab-ı Mukaddes Hitabında Lafız - Mana Aidiyeti Meselesi

Hristiyan inancında Kutsal Kitap, Tanrı'nın ilham etmiş olduğu sözleri olarak kabul edilmektedir. Kutsal Yazıların, Ruh tarafından ilham edildiği ve dolayısıyla bu kitapların asıl yazarının Tanrı olduğuna inanılmaktadır. İnsanların da, Tanrı tarafından bu yazma işinde kullanılan vasıtalar olduğu kabul edilmektedir.⁵²

Hristiyanlıkta 19. yüzyıldaki metin tenkidi usulünün gelişimine kadar, Kutsal Metinlerin ilhamı konusu, ciddi bir şekilde tahkik edilip değerlendirilmesi yapılmamıştır. O asra kadarki süreçte genellikle, Mukaddes Kitabın İlâhî boyutu noktasında durularak, beşerî müdahale cihetinin en düşük düzeyde tutulması şeklinde kendini göstermiştir. Bu yaklaşım Hristiyanları, "*literal*" (lafzen, kelime kelime ve harf harf aynı olmak) ilham fikrine yönlendirmiştir. Bu fikre göre Mukaddes Kitaptaki tüm ifadeler; Tanrı katından yazdırılmış ve yazıcı, sadece yazmaktan başka işlev görmemiştir.⁵³ Augustine, aynı düşüncüyü paylaşarak Mukaddes Kitabı yazan şahsı, Tanrı'nın yazmakla görevlendirdiği kişi şeklinde görmüştür.⁵⁴

"*Literal ilham*" düşüncesi, Yahudilikte ve de Hristiyanlıkta, asırlarca süregelen bir dogma olmuştur. Bu görüşün savunucuları günümüzde de mevcut olup, Kutsal Kitapta hiçbir hata ve çelişkinin olamayacağını iddia etmektedirler. Bunlara göre Kutsal Kitabın ilhamı yazara, hem düşüncelerin hem de kullanması gereken kelimelerin bildirilmesidir. Bu sebeple Mukaddes Kitaptaki fikirlerin yanı sıra, kullanılan ifadelerin de Tanrı tarafından bildirilmiş olan İlâhî hitap olduğunu söylemişlerdir.⁵⁵ Hristiyanların Ortaçağ'daki en mühim filozof ve ilahiyatçılarından Thomas Aquinas, "*literal ilham*" düşüncesini şöyle hülâsâ etmektedir: "*Tanrı'nın kelâmına inanmak, Kelâmda hata olabileceği ihtimalini ortadan kaldırır.*"⁵⁶

Yukarıda İlâhî hitabın lafız ve mana ilişkisi bağlamında görüşlerini sunduğumuz Hristiyan din adamlarının savunduğu; "*Kutsal Kitaptaki bütün sözlerin Tanrı tarafında dikte ettirildiği*" şeklindeki "*literal*" görüşün, ne "*Tanah*" ne de "*Ahd-i Cedit*"in içeriği tarafından desteklendiği söylenemez. Nitekim Tevrat'ın en eski kaynağı niteliğindeki eserler, daha sonra gelen yazarlar tarafından yeni hedeflere muvafak düşecek şekilde yeniden yorumlanmıştır. Yine Kutsal Kitaptaki tarihi tutarsızlıklar bile "*literal ilham*" görüşünü pek mümkün kıldığı söylenemez. Mesela, Ahd-i Cedit'te, Hz. İsa'nın çarmıh hadisesinden evvel yediği son yemeği; bir yerinde "*Fısıh Bayramı*"nda⁵⁷, farklı bir yerinde de, "*Fısıh Bayramı*"ndan önceki gün⁵⁸ yemiş olduğu anlatılmaktadır. Kutsal Kitapta geçen bu tür hadiseleri ve çelişkileri arttırmak mümkündür. Dolayısıyla, "*literal ilham*" düşüncesinin Kutsal Kitaba uyarlanmasının mümkün olmadığını söyleyebiliriz.

Zira 19. yüzyıldan itibaren eleştirel ve edebî Kitab-ı Mukaddes çalışmalarıyla birlikte, "*literal ilham*" düşüncesi sarsılmış ve Hristiyan teologları, İlâhî Kitabın beşerî boyutunu değerlendirmiş ve yeni anlayışa göre; İlâhî Kitabın İlâhî ve beşerî yönlerinin olduğu kabul edilmiştir. Bu unsurlardan biri ötekiyle karışmadığı gibi, ayrı olma durumları da söz konusu değildir.⁵⁹ Dolayısıyla Tanrı, Mukaddes Yazıların tek başına yazarı değil; Mukaddes Kitap, şekliyle ve de yapısıyla yazarları tarafından oluşturulmuş bir eserdir. Nitekim Kutsal Ruh, o kitabın yazarlarına, kendisinin belirlediği kalıp ifadeleri nakletmemiştir. Yeni ilham anlayışı, muhataplarına bir şeyin dikte ettirilmesi şeklinde anlaşılmamakta ve yazarlar tarafında alınan bilgilerin aynıyla kayıt altına alındığı düşünülmemektedir.⁶⁰ Yani Mukaddes Kitap yazarları, başka yazı ve yazarlarda olduğu gibi, bu yazılara etkilerini bıraktıklarını söyleyebiliriz.

3. SONUÇ

⁵² Tanyu, Hikmet, "*DİA*", "*Ahd-i Cedit*", İstanbul, 1988, c. 1, s. 506.

⁵³ Bkz. Charlier, Dom Celestin, *The Christian Approach to The Bible*, London, 1958, s. 208.

⁵⁴ Bkz. Myers, Allen, C. (ed.), "*İnsprasyon*", *The Eerdmans Bible Dictionary*, Michigan, 1975, s. 524.

⁵⁵ Bkz. McGrath, Alister, E., *The Christian Theology Reader*, Oxford, 1997, s. 65-67

⁵⁶ Gilson, Étienne, *Tanrı ve Felsefe*, Çev. Mehmet Aydın, İzmir, 1986, s. 10.

⁵⁷ Kitabı Mukaddes, (İncili Şerif; Yeni Ahit Kısmı), Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1997, "*Markos*", 14:12-16.

⁵⁸ Kitabı Mukaddes, "*Yuhanna*", 12: 28; 19: 14.

⁵⁹ Bkz. Charlier, Dom Celestin, *The Christian*, s. 218.

⁶⁰ Bkz. Packer, James I, "*Inspiration*", *The New Bible Dictionary*, London, 1962, s. 566.

Yüce Allah; "(Ey Muhammed) Onu hemen okumak için diline depreme, Onu (senin kalbinde) toplamak ve (sana) okumak bize düşer"⁶¹; "Sana vahyedilmesi tamamlanmadan önce Kur'an'ı okumakta acele etme"⁶² ifadeleriyle, İlâhî hitap esnasında Resulullah'ı (a.s), kendi beşerî yeteneği ile metin oluşturmaktan men etmiş, edebî bir metinde bulunması gereken tüm özellikleriyle Kur'an'ı, "Levh-i Mahfuz'da olduğu haliyle, Cebrâil (a.s.) aracılığıyla aynen bildirmiştir. Bu âyeti kerimeler, tartışmalı olan; "İlâhî hitap olan Kur'an'ın, sadece mana olarak mı, yoksa hem lafız hem de mana olarak mı indirildiği" hususuna açıklık getirmekte ve Kur'an'ın, metin ve mana olarak vahyedildiğini açıkça ifade etmektedir.

Kur'an, Hakk Teâlâ'nın elfazıyla tehattide bulunduğu muciz kelâmıdır. Resûlullah'ın (sas), yine İlâhî hitâp ile sadece manâ olarak alıp fakat kendi ifadeleriyle dile getirdiği hadislerin Kur'an elfazı ve nazmıyla olan üslup farklılığı, Kur'an'ın hem lafzen hem de manen vahyedildiğinin açık delillerinden biridir.

Kur'an-ı Kerim mucizdir ve kıraatıyla ibadetler yapılabilir. İlâhî hitap sırasında Resulullah'a (a.s) okunan, mana olmayıp; manayı en belîğ şekliyle dile getiren onun nazmıdır. Bu sebeple diyebiliriz ki Kur'an; Arapça lafzıyla, nazmıyla ve de manasıyla bir bütün olarak bildirilmiş İlâhî hitaptır. Bu unsurların hepsi Kur'an'ın hususiyetlerindendir. Dolayısıyla Bu unsurlardan birisinin eksik olduğu söz, İlâhî olma niteliğini koruyamayacağından dolayı "Kur'an" sayılamaz.

Ayrıca hadis kaynaklarında geçen ve Hz. Peygamber'in Kur'an'ı her yıl Ramazan ayında Cebrâil'e (a.s.) arz etmiş olduğu bilgisi de, Kur'an'ın manasının yanı sıra lafızlarının da İlâhî olduğu, Hz. Muhammed'e bu şekilde öğretildiği ve sürekli bir şekilde kontrol altına alınıp pekiştirildiğini göstermektedir.

O halde İlâhî hitap olan Kur'an, sadece mana olarak değil, Arapça bir dil ile okunabilecek şekilde, hem lafzen hem de mânâ Resulullah'a (a.s), Cebrâil (a.s.) tarafından indirilmiştir.

İlk dönem kilise tarihinde Kutsal Kitabın "lafzî ilham" manasına gelen "literal ilham" şeklinde kaleme alındığına inanılmıştır. Ancak hem birden fazla ve farklı ifadelerle Kutsal Kitabın yazılmış olması hem de bu kitapların ifadeleri arasındaki tutarsızlıklar, "literal ilham" iddiasının doğru olmadığını göstermektedir. Zaten 19. yüzyıldan itibaren eleştirel ve edebî Kitab-ı Mukaddes çalışmalarıyla beraber, bu anlayıştan vazgeçilmiş olması ve Kutsal Ruh'un sadece fikirleri ilham ettiği, bu yazarların kelime ve üslup seçimine müdahale etmediğinin kilise tarafından kabul edilmesi de meseleyi anlaşılır kılmaktadır.

4.KAYNAKÇA

Alusî, Şihabeddin, Ruhul-Me'ani fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Azim, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, Beyrut, trs.

Ateş, Süleyman, Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, Yeni Ufuklar Neş. İstanbul, 1988.

Bakıllanî, Ebu Bekr Muhammed b. et-Tayyib, el-İnsaf fi Ma Yecibu İ'tikaduhu ve La Yecuzu'l-Ceblu Bih, thk. Muhammed Zahit el- Kevseri, Kahire, 1963.

Buhârî, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail, Sahîhu'l-Buhârî, Çağrı Yay. İstanbul, 1992.

Charlier, Dom Celestin, The Christian Approach to The Bible, London, 1958.

Çağır, Necdet, İlâhî Kelâmın Tabiatı, İnsan yay. İstanbul, 2003.

Deylemî, Muhammed b. Hasan, Beyânû Mezhebi'l-Bâtıniyye ve Butlânuhu, İrşad yay. İstanbul, 2008

Draz, Muhammed Abdullah, en-Nebeu'l-Azim, Daru'l-Kalem, Kuveyt, 1970.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî, es-Sunen, İstanbul, Çağrı Yay. 1981.

Ebu Zeyd, Nasır Hamid, İlâhî Hitabın Tabiatı, çev. Mehmet Emin Maşalı, Ankara, 2013.

⁶¹ Kıyame, 75/16-17

⁶² Taha, 20/114

- Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed, Fedâihu'l-Bâtiniyye, nşr. Abdurrahmân Bedevi, Mektebetü'l-Arabiyye, Kahire, 1964.
- Gilson, Étienne, Tanrı ve Felsefe, Çev. Mehmet Aydın, İzmir, 1986.
- Işık, Aydın, Bir Felsefe Problemi Olarak Vahy ve Mu'cize, Elis yay. Ankara, 2006.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fadl Cemaluddîn Muhammed, Lisânu'l-Arab, Dâru Sadr, Beyrut, trs.
- İbn Teymiyye, Takiyuddîn Ahmed b. Abdulhalîm, Der'u Teârûzi'l-Akl ve'n-Nakl, nşr. Muhammed Reşâd Salîm, Riyad, 1991.
- İbn Teymiyye, Takiyuddîn Ahmed b. Abdulhalîm, Muvâfakâtu Sahihî'l-Menkûl li Sarihi'l-Ma'kûl, Beyrut, 1985.
- İzutsu, Toshihiko, Kur'an'da Allah ve İnsan, çev. Süleyman Ateş, Kevser Yay. Ankara, trs.
- Keleş, Ahmet, "Sünnet Vahiy İlişkisi", Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1999, I, 151–193.
- Kitabı Mukaddes, (İncili Şerif; Yeni Ahit Kısmı), Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1997.
- Mâturidî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd, Te'vîlâtü Ehli's-Sünne. thk, Fatıma Yûsuf el-Haymi, Muessesetu'r-Risâle, Beyrut, 2004.
- McGrath, Alister, E., The Christian Theology Reader, Oxford, 1997.
- Mennâ Halîl el Kattân, Ulûmu'l-Kur'an. trc. Arif Erkan, Timaş Yay. İstanbul, 1997.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn b. el-Haccâc el Kuşeyri, Sahîhu Müslim, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Çağrı Yay. İstanbul, 1992.
- Myers, Allen, C. (ed.), "İnsprasyon", The Eerdmans Bible Dictionary, Michigan, 1975.
- Okumuş, Mesut, Kur'an'ın Felsefî Okunuşu: İbn Sinâ Örneği, Araştırma yay. Ankara, 2003.
- Öge, Sinan, İlahî Kelâmın Yapısı, İnsan Yay. İstanbul, 2008.
- Packer, James I, "Inspiration", The New Bible Dictionary, London, 1962.
- Râğıb el-İsfahânî, Ebû'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed, el-Müfredât fi Garîbi'l-Kur'an, Dâru'l-Marife, Beyrut, trs.
- Suyutî, Ebu'l-Fadl Celaledin Abdurrahman b. Ebi Bekr, el-İtkan fi Ulumi'l-Kur'an, Matba'atu Mustafa el- Babi el Halebi, Mısır, 1951.
- Tanyu, Hikmet, "Ahd-i Cedid", "DİA", İstanbul, 1988, I, 501–507.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevrâ, Sunenu't-Tirmizî, Çağrı Yay. İstanbul, 1992.
- Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Carullah Mahmud b. Ömer, el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl ve Uyûni'l- Ekâvîl fi't- Te'vîl, Beyrut trs.
- Zerkânî, Muhammed Abdülazîm, Menâhilu'l-İrfân fi Ulûmi'l-Kur'an, Mısır trs.
- Zerkeşî, Bedruddin Muhammed b. Abdillâh, el-Burhan fi Ulûmi'l-Kur'an, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, Beyrut, trs.